

L'ENSENYAMENT A MEQUINENSA

Per Miguel Ibarz Prades

Llegint *Zaragoza*, un dels *Episodios Nacionales* de Benito Pérez Galdós, em vaig assabentar que un dels personatges protagonistes de la novel·la era mequinensà. El setge, l'heroïcitat i la guerra són presents en aquesta història contada a través de la ploma de l'escriptor. Però quines eren les raons per les quals un dels herois era del meu poble? Per què Galdós tria que un dels protagonistes sigui fill de la vila? No sé la resposta, potser pels ressons de la resistència de la vila contra el francès... o ja coneixia als mequinensans? Tot això em va fer pensar en que el meu poble era algo més que un munt de cases amb habitants. Eren gent humil i al mateix temps, activa, treballadora i compromesa amb els seus ideals, i molt preocupada per l'educació dels seus joves, com anirem veient.

L'educació, l'ensenyament i l'aprenentatge són un procés tan antic com les diferents civilitzacions que han anat desenvolupant-se en la història de la humanitat. Al principi l'ensenyament va ser més com un exercici familiar, i no emmarcat en un context educatiu administratiu. A Mequinensa, com a la resta del país, es comença a confeccionar el sistema educatiu actual al segle XIX. Les primeres dades sobre l'educació a la nostra localitat, apareixen al *Diccionario-Estadístico de España 1845-1850* de Pascual Madoz, on cita "*la existencia de dos escuelas, una de ellas privada, a la que concurren 110 niños. La pública está dotada de 3.000 reales* (el sou dels mestres). *Una escuela de niñas con 70 de asistencia y 1.825 reales de dotación*" (el sou de les mestres).

En aquests anys, els encarregats de pagar les despeses de l'educació són els ajuntaments, amb càrrec al pressupost municipal, inclosos el sou i l'allotjament dels mestres. Hem de tenir present que no és fins a 1857, amb la Ley Moyano (1), que s'estableix l'escolarització de les nenes i es fa obligatòria la creació d'escoles per a elles en pobles de més de 500 persones. Tot això vol dir que uns anys abans de ser publicada aquesta llei, l'Ajuntament ja mantenia una despesa extra als pressupostos a nivell educatiu, a la qual no estava obligat. Tenint en compte el cens de Madoz, la

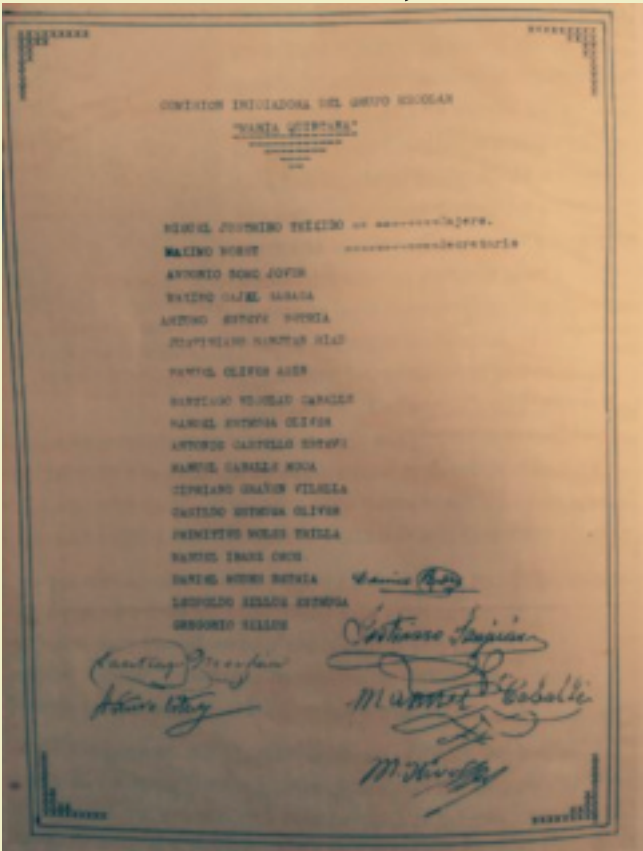
vila tenia uns 1400 habitants, i un 25 % de la població estava en edat d'escolarització. Això significaria una taxa del 52%, un 4% més que la mitjana espanyola. L'alfabetització és més difícil de saber. Tenint com a referent les dades de Madoz, en les quals 70 nenes i 110 nens van a l'escola, sobre unes 350 persones aproximadament en edat escolar, podem pensar que l'alfabetització femenina a Mequinensa era del 30% i l'analfabetisme del 70%. Si comparem aquestes dades amb les de la resta de l'estat al 1860 (1), la taxa d'analfabetisme femení era del 86%. Així podem concloure i pensar com l'historiador David Tormo, que en el llibre *Mequinensa* a través de la història afirma que els mequinensans, en aquells anys, ja tenien inquietuds per a l'educació, tant de nens com de nenes, a diferència d'altres llocs rurals. Les matèries que s'impartien eren (2): Primer: Doctrina cristiana i nocions d'Història Sagrada. Segon: Lectura. Tercer: Escriptura. Quart: Principis de gramàtica castellana, amb exercicis d'ortografia. Cinquè: Principis d'aritmètica amb el sistema legal de mesures, peses i monedes. Sisè: Breus nocions d'agricultura, indústria i comerç, segons el poble. També tenim constància de l'ensenyament de la sericultura (cria del cuc de seda) a Mequinensa i de l'existència d'un col·legi de monges, que suposem era de caràcter privat.

A partir de 1904 a *Semanario primera enseñanza*, *BOE* i *Revista del Magisterio Español*, apareixen vacants, trasllats i sou que ofereix l'estat per cobrir aquestes vacants de mestres de primer ensenyament a Mequinensa. Un exemple apareix l'any 1905 al *Semanario primera enseñanza* del 27-05-1905. Un sou anual de 1.100 pta. i 275 de retribucions. Hem de tenir present que és a partir de la Llei de 26 de octubre de 1901, quan l'estat és el que es responsabilitza del sou dels Mestres, i aquest sou correspon a localitats de més de 3.000 habitants (3). El 26 de febrer de 1911, apareix a la premsa *La Correspondencia de España* la notícia d'una reunió que mantenen a Madrid una delegació de quatre persones de Mequinensa, encapçalades per l'alcalde, que al costat del senador Antonio Motos, es reuneixen

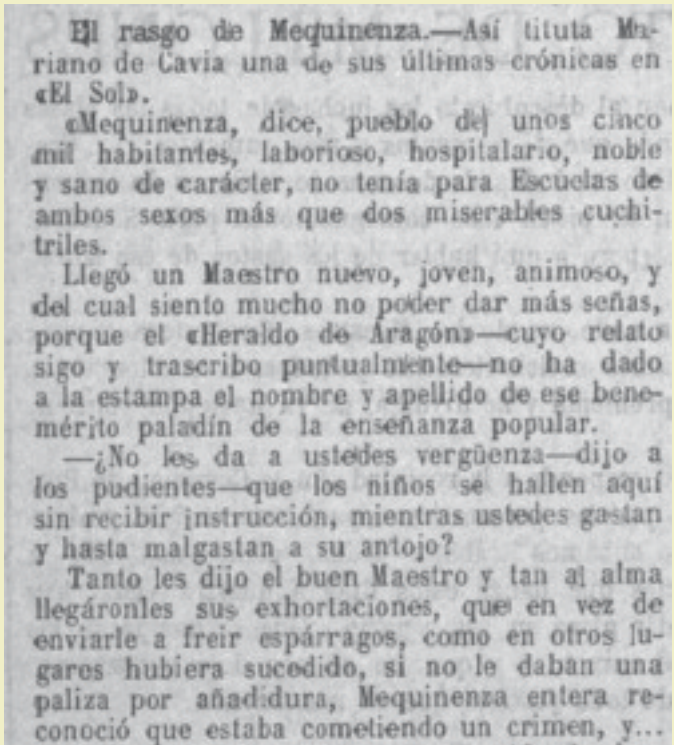
amb el President del Govern Canalejas, per sol·licitar l'alliberament de 24 veïns empresonats, acusats de rebel·lió, coincidint amb els fets de la Setmana Tràgica de Barcelona. Després es van reunir amb el ministre de foment, Rafael Gasset, i el director general de primer ensenyament, Rafael Altamira. Van exposar-li la necessitat de que Mequinensa pogués tenir unes escoles i millors vies de comunicació. Segons la premsa, Altamira va prometre una resolució favorable a la qüestió de les escoles. És aquí on apareix la primera notícia sobre el que seran les futures escoles. Desconec en que va consistir la "resolució", però Mequinensa va haver d'esperar uns anys a veure aprovat aquest projecte. Les quatre persones que van formar la comissió, van ser l'Alcalde Sr. Moré, acompanyat pels senyors Fornos, Copons i Grañén.

En el llibre d'actes municipal de data 01-02-1920, apareix per segona vegada la iniciativa per a la construcció d'un grup escolar a Mequinensa. En aquell moment era alcalde el senyor José Borbón Godia. El text diu: *"Los propietarios y administradores de las minas acuerdan contribuir con medio real por tonelada de carbón que arranquen, en la construcción del grupo escolar. Cuando*

de l'escorxador, a qui van donar-li 14.529,25 pta., segons es desprèn de l'acta de data 29-02-1920, sent alcalde ja Alfonso Pedrix

Acta de la comissió fundacional del cafè "lo Racó".
Font: José Nicolau.

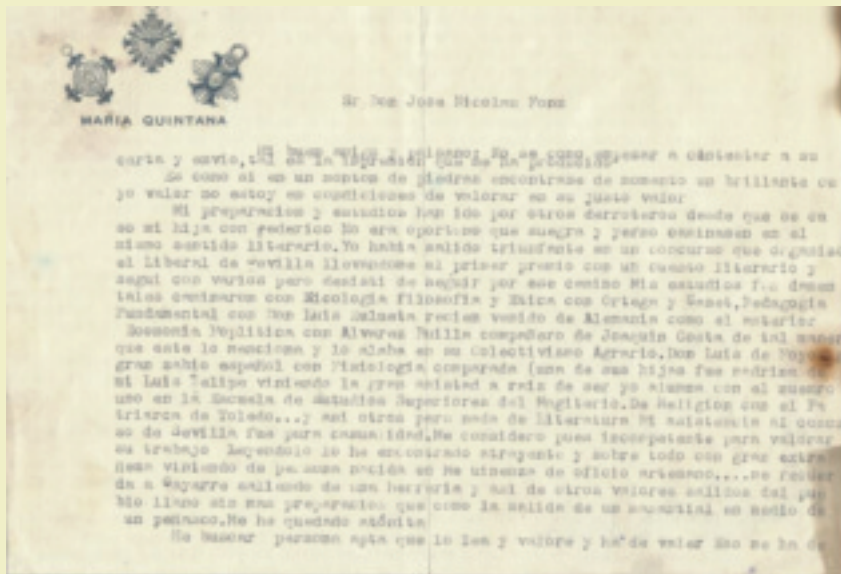
Font: Diario Magisterio, 2 de març de 1920.

terminen las obras de la escuela, continuarán tributando para la construcción de un edificio destinado a la casa de telégrafos y correos". Aquests propietaris de mines també van col·laborar amb 25 cèntims per tona de carbó, en la construcció

Ibarz. Els propietaris miners eren Cipriano Grañén Vilella, Manuel Ribes Santolaria i Manuel Sanjuán Nogués.

Tota aquesta voluntat de construir un grup escolar es va incentivar amb l'arribada a Mequinensa del mestre Màximo Cajal Sarasa. Desconec la data exacta de l'arribada de Cajal a Mequinensa, però la premsa es fa ressò d'aquesta notícia, com es pot comprovar amb aquesta publicació del diari Magisterio del 2 de març de 1920.

Aquest personatge va ser mestre, advocat i polític (era amic del President Maura). Com es desprèn de la seva biografia, va aplicar a l'ensenyament la filosofia docent de la Institución Libre de Enseñanza. Segons dades facilitades pel Senyor José Nicolau, Cajal va promoure la comissió iniciadora del projecte de construcció del grup escolar, que es va començar a reunir al cafè "Lo Racó". El segon pas va ser buscar ajuda. Tres membres de la comissió, amb la mediació de l'enginyer de camins (també mequinensà) Miguel Justribó, es van reunir amb María Quintana a Madrid, per exposar-li el projecte. La noticia va haver de ser ben rebuda per la seva part, d'acord amb els esdeveniments posteriors.

Carta de María Quintana enviada a José Nicolau el 03-11-1965.
Font: José Nicolau.

Però abans de seguir, fem un petit parèntesi per parlar de la figura de María Quintana Ferragut(4). Va nèixer a Mequinensa al Carrer del Mig número 12, el 15 d'abril de 1878. D'origen humil, el seu pare Joaquín Quintana Castelló era pastor i la seva mare Manuela Ferragut Llop mestressa de casa. Havia de ser molt bona estudiant, ja que va realitzar tots els seus estudis becada. La mequinensana va ser la primera alumna aragonesa que va ingressar a l'Escola d'Estudis Superiors de Magisteri el 1911 essent la número tres de la seua promoció. Va exercir el magisteri en diverses destinacions, entre elles l'Escola Superior de Tudela. Posteriorment va ser nomenada Inspectora de Primer Ensenyament, essent la seua primera destinació Sevilla. Allí al 1913 va guanyar un concurs literari del diari ABC, amb el relat Metempsicosis. Aquesta carta del 5 de novembre de 1965 dirigida al senyor Nicolau, explica la seua petita experiència dins el món literari, i els mestres amb qui es va formar, entre ells Ortega y Gaset.

Al 1922 va ser becada per a l'Ampliació d'Estudis i Recerques Científiques. Al finalitzar la Guerra Civil, va ser nomenada Inspectora de Primer Ensenyament a Madrid fins la seva jubilació. Allí va fixar la seva residència al carrer Serrano 28 fins la seva mort el 23 de Novembre de 1968.

Però tornant a la construcció de les Escoles, quan es va començar a dur a terme els tràmits necessaris per iniciar la construcció, es van trobar amb el primer escull i era tenir uns terrenys prop de la localitat, que havia de faci-

tar l'ajuntament, i cedir-lo a l'estat. Es va decidir que el lloc adequat era un tros de vessant de la muntanya de la partida "El Punchonet", a 150 m de la població. Així que van començar els treballs d'aplanar i desmuntar el vessant, amb jornals gratuïts de tota la població, i aprofitant el coneixement dels miners i l'experiència en l'ús de voladures de dinamita, van aconseguir en uns quants mesos un solar de 2.750 m², en el qual se situarien les futures escoles. Mineros, pagesos i fins i tot mestresses de casa de tot Mequinensa van participar en aquest projecte. Al 1922 la proposta a l'estat quedava de la següent manera: l'ajuntament cedia els terrenys, així

com dos patis per a jocs i es feia càrrec de les obres de subministrament d'aigua potable i clauvegueram, i la construcció d'un mur de contenció de 4 metres d'altura, una aportació en metàl·lic de 40.555 pta. i diferents materials per a la construcció valorats en 17.500 pta. Per poder pagar totes aquestes despeses, i amb la iniciativa del mestre Máximo Cajal, tota Mequinensa d'una manera o altra va aportar el seu granet de sorra, des d'empresaris, a treballadors, jornalers, pagesos, etc. Som coneixedors de l'existència d'un diari El Mequinenzano fundat per Cajal, al qual s'anaven publicant els comptes. En una carta que va enviar María Quintana a José Nicolau el 15-09-1967, li indica una inèdita aportació en metàl·lic, que va consistir en aplicar un petit impost en les consumicions que feien els mequinensans en els bars: en cafès, refrescs, licors, etc.

Durant dos anys no va haver resposta del govern sobre la construcció del grup escolar (fins i

Dibuix de l'edifici feta per l'arquitecte. Font: Manuel Sanjuán.

tot van haver de replantejar el projecte). Eren temps convulsos, el final del sistema parlamentari de la Restauració Borbònica provocat pel cop d'estat i canvi de règim al setembre de 1923, amb l'arribada de la Dictadura de Primo de Rivera.

Per fi, el 27 gener de 1924, (segons podem veure a les actes del ple municipal), María Quintana va enviar un telegrama al consistori, anunciant que després de les gestions realitzades amb el Directori Militar de la Dictadura, va ser aprovada pel govern la concessió de construcció de les escoles. El Reial Decret va ser publicat el 20 de maig de 1924, amb un pressupost total de 454.738,30 pta. A l'iniciar les obres l'ajuntament, per complir amb les obligacions pactades amb l'estat, va sol·licitar un crèdit de 20.000 pta., amb l'aportació total pactada de 40.555 pta., i del personal necessari. La data de licitació de les obres per a la subhasta es va fixar el 6 de juny de 1924,(5) i com que va quedar deserta, es va retardar un mes. Finalment es va adjudicar a l'empresari José Salvador Carausán. Suposem que les obres van co-

Foto de dalt, Manuel Sanjuán Nogues. A la dreta María Quintana. A sota, alumnes de Mequinensa. Fotos de Manuel Sanjuán.

mençar a finals del 1924 (amb l'acte de posar la primera pedra, el qual es va aprovar el 13 de Setembre, convidant per açò a María Quintana), però abans, en un acta de la Junta local d'ensenyament de data 28 d'Octubre de 1924,(6) es fa

constar l'agraïment de l'ajuntament al mestre Máximo Cajal, per promoure la construcció de les escoles i per la seua labor pedagògica, aconseguint passar en un any de 95 matriculats a 240. A més, aquest va promoure el primer viatge esco-

Grup de nens del curs posterior a la inauguració dels col·legis. Foto: Manuel Sanjuán.

lar del que tenim constància, a Saragossa, amb 14 nens. Al mateix temps es fa un reconeixement al mestre Marcial García Mateo, per la seua labor en l'ensenyament, i se li dona una gratificació de 400 pta.

Sobre un projecte de l'arquitecte Jorge Gallegos, i sota la direcció tècnica del també arquitecte Regino Borobio, es va construir el grup escolar, durant dos anys i mig aproximadament. Adjuntem una foto de l'edifici. Es un dibuix a mà alçada del projecte de construcció de les escoles, feta pel mateix arquitecte.

Hi ha constància d'un accident laboral al maig de 1925,(7) el qual va costar la vida, en caure d'una bastida, al regidor de l'ajuntament José Gimeno Baqué. Aquest i el seu germà Antonio eren picapedrers i responsables de l'obra. Dóna la coincidència que va ser substituït a l'ajuntament com a regidor per José Domingo Castillo, que posteriorment va arribar a ser alcalde de la vila entre 1930 i 1931.

Així arribem al març de 1927, i trobem una instància subscrita per l'alcalde Manuel Sanjuán Nogués, en la qual sol·licita a l'estat que la futura escola graduada de Mequinensa porti el nom de "María Quintana", com a premi a la seva encertada gestió en pro de l'ensenyament i en favor

Colònies de Salou. Foto: Manuel Sanjuán.

d'aquesta escola.(8) Va ser aprovada la petició per l'estat el 2 d'abril de 1927.

Adjuntem fotos de l'Alcalde Manuel Sanjuán Nogués i de María Quintana en una de les seves visites a Mequinensa, i una foto anterior a la construcció o inauguració del grup escolar, de la que desconec l'any, però amb la possibilitat que figurés en ella Máximo Cajal.

Acabades en part les obres (ja que faltava construir un mur de contenció per protegir l'edifici, que es va fer a l'any següent), el grup escolar es va inaugurar el dia 4 d'abril de 1927. L'acte va ser presenciat per autoritats provincials, el governador, l'inspector d'ensenyament Enrique Marzo, l'Ajuntament encapçalat pel seu alcalde Manuel Sanjuán, Máximo Cajal, i per descomptat amb María Quintana. La premsa es va fer ressò d'aquest fet. Al diari El Magisterio Español de maig de 1927 es detalla la inauguració minuciosament.

Així doncs, una vegada finalitzat el grup escolar, María Quintana va emprendre nous projectes pedagògics. Va iniciar les colònies escolars a Salou. Les primeres es van fer en 1929,(9) amb una subvenció estatal de 3.000 pta. En 1930 la dotació va ser de 3.500 pta.(10) El Diari de Reus diu

textualment: "Ayer tuvimos el gusto de saludar a la distinguida señora inspectora de primera enseñanza de Madrid, doña María Quintana, que desde hace unos días se halla en Salou, en donde veranea como en años anteriores y está organizando una colonia escolar de Mequinensa. Entusiasmada por el éxito obtenido el verano pasado, la señora Quintana no ha regateado sacrificio para organizar las de este año, llevando a Salou a mayor número de escolares".

Hi ha constància documentada en premsa de la realització de colònies a Salou durant els anys 1931, 1932, fins a 1933, ja en plena II República. El diari La Llibertat es fa ressò de la notícia el 25 de maig de 1933, en la qual parla d'una dotació de 3.000 pta. per part de l'estat. A partir d'aquest any ja no tenim notícies sobre la realització de colònies. Suposem, per testimonis de gent de Mequinensa, que es van reprendre una vegada finalitzada la Guerra Civil, però no tenim constància de cap mes notícia.

De l'ensenyament d'aquest període republicà hi ha constància al diari *Magisterio Español* d'un viatge amb alumnes del col·legi a Saragossa amb finalitats pedagògiques, organitzat pel mestre i director Emilo Mateo, a qui acompanyaven vuit mestres de l'escola. Aquest mateix 1934, no sabem amb quina finalitat, acudeix a un curs d'apicultura celebrat a la serra de Miraflores, a la província de Madrid. Sabem d'un premi de 250 pta. a la directora del grup escolar Mercedes Rich Cristiá, per uns treballs realitzats sobre l'ensenyament. Aquesta va participar també a unes jornades mutualistes a Casp, on va posar com a exemple la mutualitat de Mequinensa, on havia inscrits 300 xiquets amb un capital d'estalvi de 5.000 ptes. També hi ha constància que va formar part com a mestre durant aquest període Julio Grañén Maciá. Nascut a Mequinensa en 1913, va estudiar Magisteri a Lleida. Durant la Guerra Civil va arribar a Tinent a la companyia "Komsomol". Després va ser ascendit a Comandant. Una vegada finalitzada la guerra va fugir a Mèxic. Allí va aconseguir ser president de Transports i Comunicacions i també president de la companyia Pacífico S.A. També mestres de Mequinensa durant aquest període i que no van tenir tanta sort, van ser Pablo Lafoz Moliner que va acabar a la presó de Torrero el 1940 i Clemente Arenas Eigueta, el qual va ser afusellat.(11) Per tancar aquest període convuls, també m'agradaria esmentar a la mequinensana Pepita Sanjuán Piera. Va estudiar magisteri a Barcelona i va ser una de les primeres promocions en la secció de

Títol de Magisteri expedit per la II República. Foto: Manuel Sanjuán.

pedagogia.(12) Estudiar en aquest període no li va anar gens bé. Una vegada finalitzada la guerra, el franquisme només li va convalidar el títol de Magisteri. Va exercir de mestra a Mequinensa fins a la seua jubilació. Ella va organitzar el primer grup de teatre que al poble sapiguem.

Una vegada posat fi al conflicte bèl·lic, va ser necessària la reconstrucció del grup escolar, ja que com a conseqüència de la voladura del pont de l'Ebre, l'edifici va patir bastants desperfectes, segons consta en l'Arxiu de la Memòria Històrica. Hi ha constància en les sessions de ple d'octubre de 1939, i al febrer de 1941, de les sol·licituds al govern. Una altra vegada amb l'ajut de María Quintana, es va aprovar la seva reconstrucció amb un pressupost de 49.725 pta. Les obres de reconstrucció del grup escolar van acabar a l'octubre de 1942.(13) Del període de la postguerra, hi ha poques notícies de l'ensenyament a Me-

Plantilles del Grup escolar María Quintana als anys 60.
Fotos: Manuel Sanjuán.

quinensa. Canvis de mestres, nomenaments etc. Adjuntem unes fotos, de la plantilla de mestres d'aquelles èpoques.

La llei sobre l'ensenyament del Ministre Ruiz Giménez en 1953, va establir la implantació del Batxillerat, dividit en dues parts. Batxillerat Elemental i Batxillerat Superior. A Mequinensa es va començar a impartir l'ingrés i el Batxille-

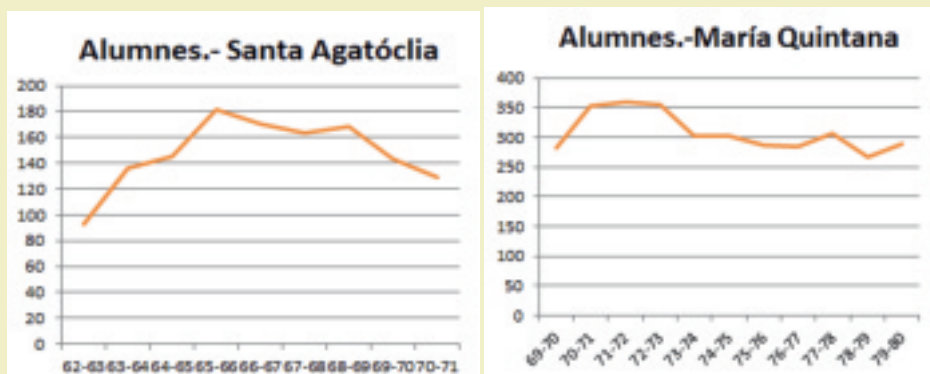
rat elemental al curs 1962-63. Es van aprofitar uns locals de la Falange per començar a impartir aquestes classes. El col·legi es va denominar Frente de Juventudes Santa Agatoclia. Segons consta en els arxius del centre, aquest curs la quantitat d'alumnes van ser: Ingrés a Batxiller 24 alumnes, 1er de Batxiller 37 alumnes, 2n de Batxiller 14 alumnes, 3er de Batxiller 13 alumnes, 4t de Batxiller 19 alumnes.

El col·legi impartia les classes de preparació dels nens, que després s'examinaven a l'Instituto Nacional de Enseñanza Media, en l'actualitat l'Institut Màrius Torres de Lleida. Tenim constància d'una taxa d'aprovats de mitjana entre el 80 i el 90%, segons el curs i any.(14) En el curs 1967-68 el col·legi va contractar una nova professora, Angelines Hermenegildo, que es va incorporar el 3 de novembre per impartir classes de Batxillerat Superior. En el curs 1969-70 i com a conseqüència de l'expropiació dels terrenys del poble vell, es van construir uns barracons en uns solars cedits per ENHER, per tal que el col·legi poguera seguir la seua activitat durant el trasllat del poble. Una carta de l'Associació de Pares dirigida al Delegat de Joventut de Saragossa en 1975, sol·licitava la construcció d'un col·legi en substitució dels barracons. Aquests es van seguir utilitzant fins a 1980, quan es va fer l'edifici actual. Es va construir amb la indemnització de l'edifici de Joventuts del poble vell (ENHER va cedir 6000 m2) i l'aportació de l'Ajuntament.(15)

Adjunto una gràfica de l'evolució de l'alumnat fins a 1971, que com a conseqüència del canvi de poble, trobem en els dos últims anys un descens d'alumnes a 129.

Amb la implantació de EGB, segons llei de 1970, el col·legi Santa Agatoclia va començar a impartir aquest ensenyament, juntament amb BUP i Formació Professional el curs 1975-76. Com a curiositat, tenim constància d'una acta de l'agrupació escolar María Quintana, presidida per María Asunción Lacarra,(16) en la qual posa en coneixement de l'Ajuntament la preocupació d'est grup escolar, ja que no veia factible l'existència de dues escoles a Mequinensa i que açò puga significar la supressió de les escoles nacionals. Actualment el col·legi Santa Agatoclia imparteix classes com a col·legi concertat, de Formació Professional en les branques d'electrònica, electricitat i serveis comercials.

Però tornem a parlar de les Escoles Nacionals María Quintana del poble vell. La majoria de la població es va traslladar al nou poble entre 1969

Per les gràfiques. Arxiu escolar.

i 1970, i les escoles van seguir funcionant, impartint classes durant tres anys. Un autocar que eixia de la plaça de l'ajuntament, traslladava els alumnes, matí i tarda. En 1970 ENHER, va cedir un local que havia construït al poblat i que denominaven escoles del patronat (que utilitzaven per a impartir classes als fills d'empleats de l'empresa, dels quals es van incorporar un total de 66 alumnes al col·legi María Quintana el 1970), perquè els xiquets en edat de preescolar fins als 10 anys poguessin tenir escoles i evitar el trasllat en autocar fins al poble vell. Tot va seguir així fins el curs 1973-74, que va ser quan ENHER va construir uns barracons provisionals, els quals eviten el molest desplaçament de l'alumnat fins a les escoles del poble vell. Abandonat l'edifici de les antigues escoles, es va cedir a la Federación Española de Remo, com a residència d'esportistes per 25 anys en 1982.(17) Des de 2008 és residència i museu d'història de la localitat.

Dades sobre l'escolarització al col·legi María Quintana només n'he pogut obtenir a partir de 1969. Anteriorment no se n'han trobat als arxius del centre. Com a curiositat, comentar que segons consta en una carta del director del centre Homero José María Pérez, dirigida a la Dirección General de Enseñanza, sobre les previsions d'escolarització, segons naixements, on indica la dificultat que tenen per a realitzar el cens de nens de 0 a 4 anys, per les característiques de la població, a causa de que la major part dels naixements es fan a Lleida i no es reflecteixen a la parròquia ni al registre civil. Així que se les van enginyar per fer al cens, utilitzant les fitxes de vacunació antipoliomelítica.(16)

Adjunto gràfica de l'evolució de l'alumnat fins a 1980, en el qual es pot comprovar un descens gradual, fins als 288 alumnes, seguint la tendència demogràfica de la població.

Els alumnes del col·legi María Quintana van estar en barracons durant uns anys. El 1977 el Ministeri d'Educació va aprovar la construcció dels nous col·legis, segons projecte de l'arquitecte

Luis Rodríguez Avial. El cost va ser de 24.865.821 pta. Es van començar a construir el 1979 sent alcalde Antonio Catalán, i inaugurats al curs 1980-81, sent alcalde Miguel Godia.

El 3 d'Octubre de 1990, va ser publicada la Ley Orgánica General del Sistema Educativo (LOGSE). Aquesta llei establia una Educació Infantil de 3

a 6 anys, una Educació Primària obligatòria de 6 a 12 anys, i com a novetat l'Ensenyament Secundari Obligatori ESO, de 12 a 16 anys. Aquesta llei va suposar per a Mequinensa un nou repte, d'adaptar-se a les circumstàncies. L'ESO, va entrar en vigor a tota Espanya el curs escolar 1994/95. La població no tenia institut, ni professorat ni autorització estatal. El Govern d'Aragó, volia enquadrar el col·legi en la secció de Casp. Açò era un contratemps per la distància, pel desplaçament. L'ajuntament conscient del problema, sent alcalde Sebastián Caballé va iniciar els tràmits per a intentar que aquest ensenyament poguera ser oficialment impartit a la localitat. També es va aconseguir que el Català fora una assignatura, dins del pla oficial d'ensenyament, encara que no com a obligatòria, com després veurem.

Així es va sol·licitar que els alumnes de Mequinensa que començaven ESO, pogueren anar provisionalment a l'Institut de Baix Cinca de Fraga, on es desplaçaven amb autocar, i mentrestant l'Ajuntament va començar els tràmits necessaris per a què Mequinensa fóra una extensió de l'IES. Açò va ser concedit a 1996, sent alcalde Jaume Borbón, però dependent de l'IES. José Albareda de Casp, fins a 1999, que és quan es va aprovar que Mequinensa, fora adscrita al l'IES Baix Cinca, amb aquesta disposició:

"1. Modifique la actual situación administrativa de la sección de Mequinensa, adscribiéndola a un IES de Fraga, en lugar del IES de Caspe, sin perjuicio de que se actualicen, revisen y modifiquen, en su caso, las adscripciones de las secciones a los IES en Aragón, con la consulta previa del Consejo Escolar de Aragón.

2. Disponga de todos los medios necesarios para atender las demandas de enseñanza en catalán, tanto en primer ciclo como en segundo ciclo de ESO". Zaragoza, 22 de marzo de 1999."

Al curs 1997-98, com no hi havia edifici, es van adequar unes aules al col·legi María Quintana, on

s'impartiria primer, segon i tercer d'ESO. I a un local de la Casa de Cultura quart. Podem veure una pregunta del Diputat José Yubero, a les Cortes de Aragón, demanant explicacions sobre aquesta situació. *"El curso escolar 97/98 en la localidad de Mequinenza se ha impartido en lo que a la sección de ESO se refiere, en unas condiciones que no son las más adecuadas ni para la actividad docente ni para el alumnado. Ello es consecuencia de la inexistencia de un centro apropiado en el que se pueda desarrollar la actividad escolar con un mínimo de condiciones favorables a la enseñanza"*.

Al curs 1998-99, la Consejería de Educación va destinar una partida pressupostària per adequar un aula del Col·legi Públic María Quintana, i instal·lar als alumnes de quart curs d'ESO. Tota aquesta falta de mitjans, i l'escassetat de professorat, van portar a pares i alumnes, alguna que altra vegada a manifestar-se per Saragossa.

L'11 de juny de 1998, l'Ajuntament va cedir els terrenys per a la construcció del nou edifici de l'ESO.(18) El projecte el va realitzar l'arquitecte Antonio Alcubierre García.

El 28 de febrer del 2000, es va adjudicar la cons-

Antics barracons del col·legi María Quintana.

Foto Manuel Sanjuán

trucció de la segona fase del edifici a Constructora General Fragatina per un import de 39.986.867 pta. Al curs 1999-2000, es van començar a impartir classes en el centre de forma provisional, ja que no va ser fins al curs 2000-01, quan es va acabar la construcció definitiva i va entrar en funcionament el nou IES Baix Cinca, secció Mequinenza.

Totes aquestes persones que han anat apareixent en aquest article, han forjat una millor i

més preparada societat mequinensana. Però no puc finalitzar aquest text sense nomenar al filantrop mequinensà Joaquín Torres Arbiol. La fundació que va crear, ha ajudat durant molt de temps a les nostres famílies, a poder sufragar part de l'esforç econòmic que suposa una educació universitària.

Tampoc vull oblidar-me del nostre estimat Jesús Moncada, que també va formar part de l'elenc de bons mestres, que han passat per les nostres escoles, i que a través de la seua obra ens ha donat a conèixer per tot el món, *"som el centre de la galàxia..."* Si donem un cop d'ull a la nostra història, podem veure persones que han aconseguit per la seua trajectòria un renom, però també hi ha unes altres que han treballat pel poble en l'anonimat, (a totes elles gràcies) i així podem concloure que Mequinenza, és un poble, amb un gran passat, amb present i amb un gran futur.

NOTES:

- (1) Geraldine M. Scanlon. *La mujer y la instrucción pública. De la Ley Moyano (Bienni Progressista) a la II República*.
- (2) Manolo Garrido Palacios. *Historia de la educación en España 1875-1975*.
- (3) Francisco Martín Zúñiga. *Categorías y sueldos de los maestros en el primer tercio del siglo XX*.
- (4) *Fogaril i Calaixera*. núm. 90, juliol 2013, article de Valeria Labara Ballester.
- (5) Informació dels diaris *El Orzan* i *El Progreso* de 30-05-1924 i 8-06-1924.
- (6) Arxiu municipal de Mequinenza. Junta Local d'Ensenyament. 28-10-1924.
- (7) Arxiu municipal de Mequinenza. Actes municipals. Sessió del consistori del 31-05-1925.
- (8) *BOE*, 2 d'abril de 1927.
- (9) *Diario República*, 29 d'agost de 1929.
- (10) *Diario de Reus*, 30 de juliol de 1930.
- (11) Lola Bielsa Masdeu. "Maestros y maestras de la II República en la Comarca del Baix Aragón".
- (12) Claudio Lozano Seijas. *La Educación republicana 1931-1936*.
- (13) Arxiu municipal de Mequinenza. Actes municipals. Sessions del 21 d'Octubre 1939, i del 17 de febrer 1941.
- (14) Dades arxiu del col·legi, Santa Agatòcia.
- (15) Arxiu municipal de Mequinenza. Actes municipals. Sessió del consistori del 15 de març 1979.
- (16) Dades arxiu del col·legi María Quintana.
- (17) Arxiu municipal de Mequinenza. Actes municipals. Sessió del consistori del 27 de abril 1982.
- (18) Arxiu municipal de Mequinenza. Actes municipals. Sessió del consistori de l'11 de juny 1998.
- (19) *BOE*, 13 de març 1996.